

11.2.9. Празници на Морско училище

През годините, в които работих в Морско училище (1973 – 2015 г.), са чествани много празници и годишнини от различни събития. Не става дума за официалните празници в България. Става въпрос за празници и събития, които се отбелязват ежегодно в Морско училище. Такива са събитията, като полагане на военна клетва от новоприетите курсанти, началото на поредната учебна година, ритуалът за присвояване на първо офицерско звание на випускния курс, патронният празник на училището (7 декември – рождената дата на Никола Вапцаров) и поредната годишнина от основаването на Морско училище. Годишнините от създаване на Морско училище, като правило, се отбелязват на 9 януари, датата, на която през 1881 г. е издадена заповедта, обявяваща създаването на Морско училище в гр. Русе.

Малко ще се отклоня от разказа си за честване на този празник на Морско училище, защото някъде до началото на второто десетилетие на ХХІ в. в много публикации се споменава, че през 1881 в гр. Русе е създадена Машинна или Техническа школа. Това не е вярно, защото в заповед номер 7 от 9 януари 1881 г. на Военния министър на Княжество България е написано „Обявяется при семь для сведения положение о Морском училище“. Оригиналът на тази заповед беше открит в Централния военен архив през 2007 г.

Името на училището от 1881 до 1991 г. е сменяно 15 пъти. От 1929 до 1942 г. то възстановява първото си име – Морско училище. От 1991 г. официалното име на училището е Висше военноморско училище (ВВМУ) „Никола Йонков Вапцаров“.

Така че често използваното кратко име „Морско училище“ е било официално име на училището при създаването му и през посочения по-горе период.

Датата 9 януари е посочена в Правилника за устройството и дейността на ВВМУ „Никола Йонков Вапцаров“ от 2008 г. като Празник на училището. Този празник се чества всяка година, но особено тържествено се отбелязва през така наречените юбилейни годишнини.

Строго погледнато, по еврейската старозаветна традиция „юбилей“ е тържествено отбелязване на петдесетгодишнина. Сега както у нас, така и в други държави тази дума се употребява не строго по канона. Понякога „юбилейни“ се наричат всички кръгли годишнини (завършващи на цифрата 0), а понякога и завършващи и на цифрата 5.

„На 9 януарий 1906 г. е била отпразнувана скромно 25-годишнината от основаването на училището.“ Това е цитат от „Юбилеен сборник за 50 годишната дейност на Морско училище 1881 – 1931 г.“. По всяка вероятност през 1906 г. за първи път е отбелязана годишнина от основаването на Морско училище.

През 1931 г. много тържествено е отпразнуван 50-годишният юбилей на Морско училище. Освен официалните тържества тогава е издаден и споменатият по-горе „Юбилеен сборник ...“, съставен от тогавашния началник на Морското училище капитан 2 ранг о.з. Сава Н. Иванов, „подпомогнат“ от възпитатели и преподаватели в училището.

В началото на някои екземпляри на Сборника има залепени допълнително две страници. На първата страница има снимка на Цар Борис III в морска униформа, а на втората е саморъчно написано от него поздравление по случай Юбилея и подпис с дата „юний 1931 г. София“.

Юбилейният сборник има 240 страници, с много снимки и интересни материали от историята и състоянието на Морско училище. През 2006 г. сканирах и публикувах Сборника на тогавашния официален сайт на ВВМУ. Той, заедно с още издания за годишнини на Морско училище, се намира на адрес: <http://old-www.naval-acad.bg/Izdaniij/index.html>.

Честването на 50-годишния юбилей на Морско училище е било голямо събитие не само за Варна, но и за България. Тържествата се провеждат цяла седмица. В тържествата във Варна участва лично цар Борис III и царският

*Юбилеен сборник за
50 годишната дейност на
Морско училище
1881 – 1931 г.*

двор. Проведено е тържествено събрание, църковен молебен от митрополит Симеон, изложба за историята на училището, манифестации в града, посещение в училището и други. Върхът на тържествата е бил военният парад на Варненския гарнизон, приет от цар Борис III, облечен за първи път с адмиралска униформа. По време на парада над частите от гарнизона и възпитаниците на Морско училище прелитат пет водосамолета.

Честването на юбилея е израз на високата държавна и обществена оценка за най-старото техническо училище и на особеното уважение към Морско училище.

Първото значимо честване на празника на Морско училище, в което участва нашият випуск, е през 1956 г., когато се навършиха 75 години от основаването на училището. Тогава бяхме курсанти в предпоследния курс. Помня, че пред входа на централния корпус на училището беше направена снимка на командването, офицерите и преподавателите от училището. Курсанти от нашия випуск и от последващия випуск присъстват на тази обща снимка.

Сборник „75 години Морско училище“

По повод на 75-годишнината на Морско училище е издаден сборник „75 години Морско училище“. Според мен съдържанието на сборника в някои отношения е силно политизиран в духа на тогавашното време.

През месец август 1956 г. са издадени два Указа на Президиума на Народното събрание. С единия указ се постановява да се връчи бойно знаме на Народно военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“, а с другия се награждава Народно военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“ с орден „Народна Република България – I степен „по случай 75 години от основаването“.

Тържеството, на което беше връчено бойното знаме и орденът, се проведе на 12 август 1956 г. в двора на училището, където сега се намират жилищните корпуси. Знамето и орденът бяха връчени от Председателя на Президиума на Народното събрание Георги Дамянов. Бойното знаме на училището бе връчено на началника на училището кап. I ранг Методи Мутаф

фов. Имаше речи и поздравления от официалните гости. След това курсантските роти преминаха в тържествен марш пред трибуната с гостите. Начело на строя беше бойното знаме, което се носеше от нашия съвипускник Иван Йорданов Колев.

Помня, че след това имаше тържествен обяд с по-специално меню и чаша червено вино. В такива случаи най-старшият присъстващ разрешаваше и пушене. Този път обаче беше обявено, че пушене в столовата няма да има, понеже Председателят на Президиума на Народното събрание Георги Дамянов не понася тютюнев дим.

Тази годишнина беше забележителна за Морско училище и с едно друго, бих казал, историческо събитие. С Указ на Президиума на Народното събрание от месец юли 1956 г. то получава първо от военните училища статут на висше инженерно училище.

Това събитие откри нови перспективи за развитие на Морско училище в бъдещите години.

Следващата годишнина на Морско училище, за която искам да разкажа, е 100-та годишнина от създаването на училището. Тя беше отбелязана през 1981 г. Официалните тържества бяха на 17 декември 1981 г. Празнуването на тази юбилейна годишнина беше свързано с някои трудности. Ще се спра кратко на тях.

В онези години много често се приемаше от официалната власт, че летоброенето на някои институции започва от 9 септември 1944 г. Затова, когато беше поставен въпросът за честване на 100-годишнината от основаването на Морско училище пред съответните органи в Министерство на народната отбрана от началника на училището на ВНВМУ „Н. Й. Вапцаров“ контраадмирал Емил Станчев, доколкото ми е известно, беше отговорено, че такава годишнина не може да се чества. Затова Секретариатът на ЦК на БКП „разрешава на Министерство на народната отбрана да организира тържествено честване на 100-годишнината на българското морско образователно дело в град Варна“.

Не знам точните аргументи за това решение, но и сега не мога да си обясня как през 1956 г. можеше да се чества 75-годишнината на Морско училище, а 25 г. по-късно не може да се чества 100-годишнината? Това решение беше прието от морската общественост и особено от многобройните випускници на Морско училище с неодобрение. Но в онези времена не можеше да се направи нищо. Макар че в някои от издадените материали е написано „100 години Морско училище“, официално се честваше нещо друго. Но друго в „българското морско образователно дело“ освен Морско училище нямаше.

В основата на организиране на честването беше началникът на училището контраадмирал Станчев. Вече споменах, че той се оценяваше както от началниците, така и от подчинените като човек с отлични организаторски способности. Лично аз многократно съм се убеждавал в това през годините на съвместната ни работа.

По-рано от година преди честването започна подготовката за него по специално разработен план, с конкретни срокове и изпълнители, с осигуряване на ресурси за изпълнение на предвиденото в плана. Правеше впечатление всеобхватността на плана, като се започне от дейността, свързана с държавни институции, и се стигне до най-малки подробности, свързани с провеждане на всички мероприятия за юбилея. Контраадмирал Станчев имаше способността да предвиди всичко необходимо, за да се осигури във всяко отношение провеждането на това, бих казал, широкомащабно мероприятие. Важно беше не само създаването на перфектен план, но и осигуряване изпълнението в предвидените срокове на всички дейности. Досегашната му служба, особено като Командир на Бригадата леки сили, беше доказала способността му да довежда до край всяка поставена задача. Разказвайки за контраадмирал Станчев, трябва

ва да отбележа, че той не парадираше с тези свои способности и че беше коректен в отношенията си с всички. Аз не помня да съм го чувал да повишава тон в нито една ситуация.

Помня, че не само офицерите и служителите от Управлението на училището, но и много преподаватели имаха поставени конкретни задачи за изпълнение във връзка с юбилея. Учебният отдел наред с ежедневните задачи имаше поставени и множество такива, свързани с подготовката и провеждането на основните мероприятия.

Помня, че освен общото ръководство на Учебния отдел за изпълнение поставените задачи за юбилея лично отговарях и за организацията на информирани и организиране на участието в тържествата на випускниците на училището на випуските от 1944 до 1955 г. През този период от 1947 г. започва приемането не само на курсанти след завършен IX клас, но и на завършили средно образование. През 1950 и 1951 г. наред с редовния прием се приемат и студенти, завършили I и по-горен курс, които се обучават 2 години и завършват съответно през 1952 и 1953 г. заедно с курсантите от съответните редовни випуски. Трябваше за всеки випуск да издира поне един випускник, с който да организираме присъствието и участието на випускниците в тържествата.

На други офицери беше възложено да отговарят за випуските от други периоди. За съжаление не си спомням от кой випуск бяха най-възрастните участници.

Помня, че в деня на официалното тържествено честване на 100-годишния юбилей в училището и на тържественото събрание присъстваха много съвипускници на училището от цялата страна.

Сутринта на 17 декември 1981 г. за тържественото вдигане на знамето всички випуски бяха строени на плаца, като на десния фланг бяха представителите на най-старшия випуск, а на левия – младите курсанти от Випуск 1981 – 1986 г. Това беше една вълнуваща гледка, която и сега е пред очите ми. Не по-малко вълнуващо беше и тържественото събрание в Двореца на културата и спорта, изпълнен до край с бивши и настоящи курсанти, приятели и поддръжници на Морско училище, много гости, в това число и представители на наши и чуждестранни висши училища. За всеки випуск в залата бяха запазени необходимите места.

Най-вълнуващо и запомнящо се беше изпълнението на химна на Морско училище („Чеда сме ние на морето“) от всички бивши и настоящи курсанти на училището. Много от по-старшите випуски пееха с видимо вълнение и сълзи в очите.

По случай юбилейната годишнина Държавният съвет на Народна Република България със свой Указ награди „Висше военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“ с орден „Георги Димитров“ за особени заслуги в подготовката на висококвалифицирани морски кадри за военния и търговския флот и във връзка със 100-годишнината на българското морско образователно дело.“

За 100 годишния юбилей на Морско училище беше издаден сборник, който имаше заглавие „Огнище на морската наука и култура“, с подзаглавие „Сто

години морско образователно дело в България“. И сега не мога да разбера защо на страницата над заглавието на Сборника, където обикновено се пише името на автора на книга, е написано „Главно политическо управление на Народната армия“. В по-голямата си част съдържанието на Сборника е силно политизирано, какъвто беше и нашият живот през онези времена.

Освен Сборника беше издадена специална грамофонна плоча с песни за морето и моряците с подходящо оформена опаковка. На първата страна на плочата са български морски песни и първата беше Химнът на Морско училище. На втората страна бяха руски и съветски морски песни.

Направена беше възпоменателна значка с изображение на кулата на централната сграда на Морско училище и под него числото 100.

Също така беше направена значка с тогавашната емблема на училището, която според мен беше много стилна. В последващите години емблемата на училището се смени няколко пъти, според мен, без да има необходимост от това.

На всеки, работещ във ВНВМУ „Н. Й. Вапцаров“, през юбилейната година беше връчен екземпляр от Сборника и грамофонна плоча с подпис на Началника на училището. Сборници, плочи и другите сувенири бяха връчени и на гостите.

Тук е мястото да разкажа и за още едно събитие, свързано с празнуването през 1981 г. на 1300 години от основаването на България. Това събитие беше много тържествено чествано почти през цялата година. Проведени бяха различни изяви у нас и в чужбина. Построен беше огромен паметник по случай забележителната годишнина в гр. Шумен и още много други мероприятия и дейности.

В Българската народна армия също бяха проведени разнообразни дейности по случай празника.

Едно от мероприятията в Армията беше провеждането на съревнование между военните училища за определяне най-доброто висше военно училище. Основните показатели в това съревнование бяха свързани с качеството на учебната и научната работа, с организацията, дисциплината и с други показатели за дейността на училищата. Макар че съревнованието беше през 1981 г., много от показателите нямаше как съществено да се подобрят за една година. Имам преди всичко предвид учебната и научната дейност. Така че неминуемо оценките за отделните училища бяха на базата на достигнатото и в предходните години.

Сборник „Огнище на морската наука и култура“, по случай 100-годишнината на Морско училище

Оценката и класирането на висшите училища се извършваше от комисия на Министерството на отбраната. В тази комисия имаше само един морски офицер – кап. II ранг Христо Шейтанов, който работеше в Отдел „Военно учебни заведения“.

Единодушното решение на комисията беше, че на първо място се класира ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“. Училището беше отличено със специално знаме „1300 години България“, което беше връчено на нарочна церемония на началника на училището контраадмирал Емил Станчев от заместник-министъра на отбраната адмирал Иван Добрев.

*Началникът на
ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“
със знамето
„1300 години България“*

*Тържествен марш на
училището начело с
бойното знаме и знамето
„1300 години България“.*

*Начело на блока на
офицерите кап. I ранг
Иван Йотов*

Това беше едно признание за състоянието и успехите на Училището, за всеотдайния труд на преподавателите, командирите и курсантите, на Командването и Управлението на училището, на целия личен състав на Училището в годината на 100-годишния юбилей на Морско училище.

Следващата годишнина от основаването на Морско училище, която беше отбелязана по достоен начин, беше 120-та годишнина. Тя беше отпразнувана през 2001 г. Тогава аз вече работех като граждански доцент в катедра „Информатика“ и нямаше никакви задължения по организирането и провеждането на честването. Все пак се интересувах и имах информация за мероприятията по отбелязване на тази забележителна годишнина.

Началник на училището тогава беше кап. I ранг Михаил Йонов.

Подготовката за честването на 120-годишнината от основаването на Морско училище започна от рано. Различните мероприятия, които се проведоха, бяха основно във Варна.

Спомням си, че кап. I ранг Йонов ми предложи заедно с него и един курсант, на когото не помня името, да участва в пресконференция по случай юбилея в гр. София в залата на „София прес“. Идеята за тази пресконференция, доколкото зная, е по инициатива на живеещите в София випускници на Морско училище. В онези години беше необходимо по-активно да се популяризира историята и настоящето на Морско училище.

По традиция започна подготовката на печатно издание по юбилея. За разлика от предишните юбилеи този път решението беше да се възложи на дългогодишния преподавател и началник на катедра „Обществени науки“ о.з. кап. I ранг Кольо Николов Колев да напише книга за историята и настоящето на Морско училище. Книгата беше издадена през 2001 г. със заглавие „120 години Морско училище, Хроника на една вековна традиция“.

За написването на книгата авторът беше сключил договор по линията на Научноизследователския сектор. В договора имаше срокове за написване на определени глави и за обсъждане от специално назначена от Началника на училището комисия. В комисията участваха бивши началници на Морско училище и други офицери, служили в училището през различни периоди.

Бележките и предложенията по обсъжданите материали се препоръчваше да се отчетат от автора. Това беше право на автора и не беше задължително за него. По време на един от последните съвети възникнаха различни виждания по начина на представяне на някои страни от дейността на училището и някои оценки. Част от тях останаха така както бяха представени от автора. В края на краищата има точно определен автор на книгата и той лично носи отговорност за написаното.

Книгата „120 години Морско училище. Хроника на една вековна традиция“

Книгата беше издадена съвременно и беше спазена традицията за честване на Юбилейните годишнини на училището. Книгата има своите положителни качества и в нея е обобщена историята на Морско училище от създаването през 1881 г. до 2001 г.

Нямам намерение правя оценка на книгата, само ще посоча, че в отделни места се усеща политизиране на някои факти и оценки.

За първи път по инициатива на началника на училището кап. I ранг Йонов бяха изработени красиви златни или сребърни пръстени за завършилите Морско училище. На вътрешната страна на пръстена е написано името и годината на завършване на училището. Бяха изработени сувенирни чаши и други сувенирни предмети.

Помня, че на тържественото събрание в препълнения Дворец на културата и спорта присъстваше тогавашният президент на Република България Петър Стоянов.

По традиция събранието завърши с вълнуващото изпълнение от присъстващите випускници на Морско училище на химна на училището („Чеда сме ние на морето“).

Искам да спомена за една малка грешка в книгата „120 години Морско училище“. Грешката касае лично мен, но ще разкажа за нея не от суета, а в интерес на истината.

В главата, която обхваща периода 1990 – 2000 г., авторът посочва имената на началниците на училището, на заместник-началниците, на началниците на учебния отдел, на началниците на катедри, на командирите на батальони, на отделни преподаватели и други, работили по това време в Морско училище.

В книгата е посочено, че заместник-началник на училището по учебната и научната част от 1980 до 1990 г. е кап. I ранг проф. д.т.н. Трифон Пенков, а от 1990 до 1993 г. е кап. I ранг доцент, доктор Иван Йорданов. Фактически трите години от 1989 до 1992 г., през които аз бяха заместник-началник по учебната и научната част, са разпределени между предходния преди мен и следващия заместник-началници.

На другия ден след като получих книгата с автограф от кап. I ранг Колев ми показах грешката. Той ми се извини и на моя екземпляр собственоръчно написа „Кап. I ранг доцент, доктор Иван Йотов Маринов е бил заместник-началник по учебната и научната част на ВВМУ от 14 септември 1989 до 1 септември 1992 г., а временно изпълняващ същата длъжност от м. октомври 1979 до 15 септември 1980 г.“. Подписа се като автор и постави датата „17 май 2001 г.“.

Има още една досадна грешка на плика за грамофонната плоча. Като автор на текста на химна на Морско училище е написан „Георги Ст. Илиев“, вместо Борис Ст. Илиев.

Във връзка със 120 години от основаването на Морско училище от Асоциацията на възпитаниците на Морско училище бе реализирана, за първи път в историята на училището, идеята да се издаде алманах, с имената на всички възпитаници на Морско училище от всички випуски. В Юбилейния сборник по случай 50-та годишнина има списък на възпитаниците от 1881 до 1931 г.

Първото издание на Алманаха включваше периода 1881 – 1999 г. В него за всеки випусник има кратка информация. Морско училище са завършили през този период повече от 15 000 човека. Намирането на информация, особено за по-старите випуски, е почти невъзможно. Дори за випуските, от които все още има живи представители, също е трудно.

Освен това издаването на такава книга изисква участието на цял колектив от сътрудници, а първото издание беше подготвено основно от о.з. кап. I ранг Николай Икономов, който беше секретар на Управителния съвет на Асоциацията на възпитаниците на Морско училище и неговия помощник Владимир Минков.

Алманахът беше приет с голям интерес не само от бившите възпитаници на Морско училище, но и от обществеността.

Това наистина е едно уникално издание в историята на Морско училище.

Следващата годишнина от основаването на Морско училище, за която заслужава да се разкаже, е 125-та годишнина през 2006 г.

Началник на ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ тогава беше кап. I ранг Станко Станков.

Според мен той имаше афинитет към организиране и провеждане на тържествени мероприятия. Замисълът за отбелязване на годишнината беше много преди 2006 г. Кап. I ранг Станков имаше амбицията да се организира запомнящо се честване, което да остави следа в историята на Морско училище.

Доколкото ми е известно, за първи път беше чествана годишнина на Морско училище и в други градове, освен във Варна. Честване на 125-годишнината на Морско училище беше организирано и проведено в Русе, Бургас и Созопол, Ловеч и София. За това съдействаха не само местните власти, но и секциите на Асоциацията на възпитаниците на Морско училище в тези градове.

Тези чествания се проведеха благодарение на добрата организация и предварителната подготовка за тях. Основна роля за това има Командването на ВВМУ и лично началникът на училището кап. I ранг Станков, а също така ръководството на Асоциацията на възпитаниците на Морско училище и нейния председател Петър Тухчиев.

На 9 януари 2006 г. в гр. Русе тържествата започнаха с полагане на венци пред паметника на моряка, с участието на почетен караул от курсанти на училището и присъствието на официални гости от града и Министерството

Алманах на възпитаниците на Морско училище, 1881 – 1999 г.